

Hónismeret

Hőforrás – Gyulán

Hogyan tört fel egy igazi hőforrás? Nagy erővel pattan a magasba az első, a legmelegebb sugár. Szétspriccel, s ahogy a melegét elveszíti, úgy lesznek szelídebbek a hullámai. Lecsöndesül, lágyan hullámzó víz lesz.

Talán a meleg víz feltörésének mozzanatai ihlették Sáros László építész-mérnököt a gyulai Hőforrás üdülőszövetkezet épületgyűjtésének megformálására? Vagy a benne lakó érzékelés csak telitalálatnak ez a formai és színvilág? Netán belemagyarozza a jelenléte? Tulajdonképpen mindegy. A nagyon egyszerűen, szimmetrikusan létrehozott három együttes – amelynek a harmadik szakasza épp most van épülőben – egy-egy főépület köré csoportosul. Az ötletes megoldások sora már a főépületen megtalálható: a két emelet minden egyszobás lakásának fürdőszobáját és konyháját szellőztetni tudják, legalább egyetlen nyíláson ke-

resztül. Ezek a nyílások a szabadba vezetnek, mégpedig hajlítottan vagy fedetten, hogy belőlük essen az eső. A tervező ezt csőrendszerrel oldotta meg, amelyek játékosan formálva narancsvörös tétődíszítő elemek lettek. Ime a hőforrás buzgárjai! A tető fedése sárga, vörös és barna. A tető azonban a lodzsák elején folytatódik, kétféle világoskék, sötétkék, sötétzöld és világoszöld vízszínekben.

– Amde – hogy megmaradjunk a hőforrás hasonlatnál – nem csak vizesként lezúduló főépülete van az üdülőszövetkezetnek, hanem másfél szobás egységeket magába foglaló házsora is. Itt is tovább hőmpolyóg a hullámmotívum: kékek, zöldek színesítik a tetőket. Sáros Lászlónak van

még egy kiváló ötlete: az egyenesek lekerekítése. Es ez nem csak a hullámmotívum megjelenését viszi tovább a lépcsőzetes rendben a főépület körülölelő kis házakon, hanem valami békés, emberközeli hangulatot is kialakít. A kis épületgyűjtésben például egy ilyen hullámhát adja ki a galériát, ami tulajdonképpen a másik oldalról egy manzárdot jelentene. A manzárd ablakainak mélyedései, az egyenesen lefelé tartó tetőzet helyébe lép itt a hullámvonal, s a galérián lakók kellemes magasságú, boltíves szobában találják magukat. Így kényelmesebben fér el a két fekhely is.

A főépületek lakásai konyhával vagy anélkül készültek, a sorházak másfél szobásai

fürdőszobával, külön vécével, előszobával, konyhával, és a konyhával szemközti térben étkezőhellyel. Előbbiben ketten, utóbbiban négyen – sőt talán öten is – elférnek.

Aki ebben a „hőforrásban” megmártózott, érzi, hogy megéri. Hátha még hozzáveszi Gyula gyógyító forrásainak hatását... A Várfürdő, ahová autóval, busszal vagy húsz perces sétával lehet elérni, élénk szórakozást nyújt télenyáron. Meg gyógyulást a rá-szorulóknak. Aki hátha visszaérne a hőforrásból a Hőforrásba, teljes, nyugodt csendet, végtelen nyugalmat élvezhetne. Hozzájárul ehhez a SZÖVTERV hangulatos épületgyűjtése, az ügyesen, gondosan tervezett üdülő.

Torday Aliz

Gyulai táj – madártávlatból

Könyvismertető

Emlékezés a régi szép időkre

Nem tudom már, hogy ki említette, de vélem, nem is ez a lényeg. Mondhatta volna bárki, aki kommunista meggyőződését soha föl nem adta, éppen egy kommunista rendszer börtönében ült. Mit is? Szóval, hogy morálisan rendkívül romboló az egyén számára mindez. Filozofikus műveket olvasni magánzárkában, 25-ös égő fénye mellett, nemcsak materialista meggyőződéssel és hittel, hanem akaratlansággal, s netán a köztörvényesek spontán vigyorában „feloldódni”.

Csak azért, mert elvtársai nem is egészen elvtársak. S aztán, kiszabadulva, éveket, s számára életet közeget adó politikai- és közéleti peremén vegetálni. Testreszabott ellenzéki ruhában. Hogy arra kijelölt emberek figyeljék lépéseit, s külön kartotékot vezessenek róla, amibe talán alkalmi szeretői is bekerülnek, noha intelligencia-kvóciensük jóval az átlag alatti, s legföljebb az erögén zónákban jártasok.

Eörsi István 1956. december 9-én a Nagybudapesti Központi Munkástanács üléséről – amelyen mint az Irászövetség Forradalmi Bizottságának delegált tagja volt jelen – távozott kettős őrizetben, s 1960. augusztus 20-án érkezett haza, még a délelőtti órákban. Igéretét némi késéssel váltva be: tudniillik, hogy ebédre otthon lesz. E nem egészen négy esztendő történetét – némi oknyomozást is fölhasználva – zsúfolta élvezetes olvasmányba, s tárta nem is olyan régen a nagyközönség elé. Másodízben. Az első kiadást ugyanis némi szamizdat illat lengte körül 1988-ban, hiszen illegálisan került ízközből kézbe. A mostani már szabad termék; nem sokban változott az előbbihez képest. A szerző némileg átírta, pontosította, s talán a jelzős szerkezeteken enyhített némileg. Vallva, hogy mára már némileg szerencsére „a bátorság nem esztétikai kategória, és sajnálatra méltóak azok a történelmi korszakok, amelyekben a politikai kockázat vállalás művészi erénynek minősül”.

Jó a könyv. Megköszöntöm: Eörsi István valószerűen élvezi a börtönnapló írását, s kéjelegve, svejki mentalitásával átélte – feltehetően megannyi gyöttrődést és kint okozó – zárkasztoritokat fűz lánca-ra. (Lánca? Kissé profán a kifejezés, ugye?) S próbál kényszeredett mosolya mellől kipréselni valamiféle örök emberi keserűséget; emlékeztetve a régi szép időkre, s emlékeztetve minket is. (Még szerencse, hogy nem mindnyáján emlékezhetünk!) Ugy adja elő, mint a koronás békeidőkre emlékező arisztokrata a vasárnapi húslevest kanalazva, miközben azon töpreng, hogy tegyen-e bele még egy késhegynyi borsot avagy egy karikát a hegyesvégű zöldséppaprikából. Infantilis hülyeségekkel is traktál a kvázi infantilis milióból. Ahol egy cellában dolgozik Déry Tibor és Kosáry Domokos. Az előbbi a „G. A. úr X-ben”-t írja éppen, az utóbbi pedig tervezett monográfiáját készíti elő a döblingi Széchenyiről. Ahol néhány Kossuth-díjas értelmiség között végezhet fordítói munkát csekély bérért, börtönmegrendelésre, s ahol azon lehet jókat röhögni, hogy egy fizikatankönyv magyarrá ültetése során a „Dauerkurve” kifejezést követelesen fodrászkiasszonynak írhatja...

És mégis véresen komoly ez az emlékezés. Hiszen azok a régi szép idők, nem is olyan szépek.

Tóth István dr.

Kozma Ferenc

KERTSIRATÓ

A Sellyéről Sumony-Szentdienes irányába vezető út jobb oldalán árválkodik az omladozó templommal koronázott ormó aljában a kákcisi református parókia. Az arra járókat kopott márványtábla figyelmezteti, hogy falai között született az Ormánság szerelmese: Kiss Géza lelkész.

Amikor néhány hónappal ezelőtt egyetemista diákok kis csoportjával felkerestem a maga korában híres épületgyűjtést, tisztességgel tájékoztattam vendégeimet a parókiáról és a templomról, híres lakójának munkásságáról, de el sem tudtam jutni a kertig, amelynek gondos ültetett fáit, virágait elnyelte már a mos-toha idő. Egykori virágzásának tanúi: néprajzi adatközlők, írók, költők, művészek mind elköltöztek már. Sok évtizede halott nagypám és két lelkészfia, Géza és Zoltán is, akiknek olyan sokat jelentett a lakó- és munkahelyüket ölelő néhány száz négyzetméteres fundus. Emlékét maholnap csak a tudós lelkész apám hagyatékában megmaradt levelei őrzik.

Környezetátalakító munkája 1916. márciusában kezdődött a templomot ölelő „Liget”-ben lévő, elhanyagolt akác- és eperfák megnyesésével, az ottani asztalka környékének parkosításával. Ezután következett a ház előtti virágoskert kialakítása. A ház fala mellé négy, a templom feljárójához két gyökeres szőlővessző került a földbe, s a tavasz „fakadó szépségétől mámoros” nagybátyám arról is értesítette apámat, hogy három kis szilvafát telepített a disznóól mellé, amelyek megnövekedve majd disznait fogják táplálni, ha lesznek... A templomdomb aljában a pajtáig orgonás és akácövényt, a méhes élmező virágot, félé futórózsát, vagy vadszőlőt álmodott, s megkezdte a régi gyümölcsös felújítását a parókia kertjében. Az előregedett, igénytelen duránai szilvák, sárkörték, téli almák helyére drága fajsoklákból hozott nemes gyümölcsfákat, és 1918. novemberében már azt írta, hogy esztendő múltán az ő fái terem majd májusi ropogós cseresznye, korai őszibarack, piros pogácsalma, espereskörte, ananász- és kajszibarack, sőt mandula is... A kert megreformálását riadt szótlanossággal szemlélte akkor már 75 éves nagypám, aki együtt öregedett a maga ültetett fákkal, s nyári hajnalokon mindig sora látogatta azokat, hogy harmatos, friss gyümölcscsel kezdhesse napját...

Kiss Z. Géza
kandidátus

A fák együtt növekedtek a nagybátyám tudományos eredményeivel. 1927-re kétszer volt már az Ormánság első változata és egy népmesegyűjtés kézirata, s rendre megnyiták szerzőjük előtt a folyóirat-szerkesztőségek ajtaja is. A tudós lelkész ekkor már önálló kötetéről álmodott, s „magnum opusát”-t tervezett rokonai számára vadszőlővel befuttatott ligóriájában, amely előtt rózsaliget terült el, mögötte díszcserjék és zöld pázsit közt megbúvó virággyűjtés volt, két oldalt pedig almák, kajszik, körték, ojtott meggyek...

A könyvek ugyan még vártnak magukra, de a parókia környezete tovább gazdagodik és szépül. Három új cseresznye fa kerül a kapu környékére, s közben 62-re szaporodik a Ligetben lévő rózsatövek száma, mindent beborítanak a gyönyörű futórózsák, bő termést ígérnek a kert fiatal fáit. Külön levél viszi hírül Zoltán bátyjének 1928. tavaszán, hogy megérkeztek Pestről a már nagyon várt daliagumók, virág- és pázsitmagok...

Megközelítően eddig tartott a telepítések ideje, és a harmincas évekkel kezdetét vette az oltás, szemzés, virág- és gyümölcsfanesítés korszaka. Ennek a szimbóluma lehet az a három rózsaszág, amellyel 1931. júniusában a „gyönyörűen parkosított” Kaposvárról tért haza a nagybátyám. Két év múlva már a bátyjének is küldött „somogyi” rózsatöveket.

1937. szeptember és családost egyaránt hozott Kiss Géza számára. Hódító útjára indul ugyan az Ormánság, de szerzője sokat betegeskedik, barátai rendre elhalnak, csak a szótár anyaga tud még felizzítani egy-egy levelet a fenyegető, háborús világban.

A háború utáni levelek gyorsan pusztuló ormánsági falvak, a család és a haza gondjait hordozták, de megszokták a kertre vonatkozó hírek áradása. Irójuk a kikelet helyett az elmúlást várta már, s ereje fogytával nem gondolhatott többé a kert művelésére.

Ki tudná szavakba önteni mennyire örült a tudós prédikátor, amikor egy kákcisi kert mélyén rátalált édesapra, kedvelt téli almájának párjára! Több vadallant is beoltott a vén fáról szedett drága vesszőkkel, de bár mind szépen fejlődtek, termésüket meg nem kóstolhatta...

Mai „várúr” Sümegyen

Valamikor a veszprémi püspökséghez tartozó, majd Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal kezelésében lévő sümegi vár állaga az utóbbi 40 évben igen sokat romlott. A helyi tanács az idén májusban a korábbi gazdától átvette a várat, s egy magán-

vállalkozónak – Pop Imrének – haszonbérletbe adta azzal a feltétellel, hogy azt két évig elengedi, cserébe viszont a vállalkozó Pap család a bevétel legkevesebb kétharmadát a vár rendbekerítésére fordítja.

A vállalkozó terve, hogy Sümegy

egyedülálló, nagy vonzerejű idegenforgalmi helyet csinál középkori borozóval, korabeli látványosságokkal, vendéglővel, majd panzióval. Képünkön: A „Várúr” és „Várúrnő”, Pap Imre és felesége.

(MTI fotó: Czika László.)

Száz éve halt meg Reviczky Gyula

Száz évvel ezelőtt, 1889. július 11-én 34 éves korában az Üllői úti klinika betegágyán meghalt a századvég mélyen érző, az élet értelmén tépelődő nagy lírikusa, Reviczky Gyula. Sirján költészetét jellemző felirat: „A világ csak hangulat!”

Élete megpróbáltatásokkal teli. Anyja egy szegénysorsú, megesett cselédnő; Bárok Veronika, akit talán nem is ismer, mert kezdettől fogva nevelőanyja, a korán eltávozott Zmeskál Judit anyai szeretetét élvezte. Törvénytelen származása csak katonakodásakor derült ki, s ezért természetes anyja nevét 1874-ben a család belegegyezésével Reviczkyre változtatta. Alig 18 éves, midőn apja is meghalt Bécsben. A nyomorban maradt fiú szeme előtt azonban gyakran föl-tűnik nevelőanyjának feledhetetlen alakja. Reszkető kézzel veszi elő azt az aranykötésű imakönyvet, amelynek első oldalán „kis Jézus ingben, glóriában” és jó anyja neve látható.

Az örömtelen ifjúságot és a nyomorúságos életet később sem követi a kiegyensúlyozott élet. Allandóan az a gondolat gyötri, hogy nincs senki sem, aki szeresse. A szenvedő emberiséghez tartozónak érzi ma-

gát. „Boldog, ki tűr és megbocsát, s ki szenved, százszor áldott!”

Erzelmi élete igen ingadozó, érzékiségmentes. Amikor a Horváth családhoz Dentára került, mély szerelmi szenvedély születik Bakálovich Emma iránt. (Ennek emlékét őrizi az Emma versciklus).

A maga korában nagy feltűnést keltett *Perdita*-verseivel, mert bennük a társadalomból kivetettek tragikus életét feltárva, azt magához hasonlítja; „Koldusa koldusabb világnak! Borulj reám; én szánya szánlak.”

Már beteg, midőn a hatalmas szerelmi láng futó fény-sugara lobban fel lelkében a kor legnagyobb tragikája, Jászai Mari iránt (*Rezeda-ciklus*): Egész el! Kéjes tűzhalálra

vágyom, Szerelmed máglyáján adjam ki lelkem. Költői elismerése is sokáig késik. Mivel apja halála után teljesen támasz nélkül marad, írársra adja a fejét. Egyik tanulmánya, *A humor pszichológiája*, a Budapesti Hírlapban feltűnő helyen jelenik meg. Csakhamar az *Új Idők* szerkesztője lesz, majd a Pesti Naplónál helyettesít. De egyik állása sem „révbe jutás”. A nyomor aláássa egészségét, s

rövid életében csak két verskötete jelenhet meg: az *Iljúságom* és halála évében a *Magány*. Költészetét lelki finomság, mély érzés és az emberi szenvedések iránti részvét jellemzi.

A tudóveszes emberek mohóságával tapad a világ a rendjére, amely nem jó, nem rossz: sem a gyönyörnek, sem a bánatnak nem tanyája. Néha felsejlik benne „a dal vizsgáló zenéje”, de hiába tárulkozik eléje a megáldott szebb világ. Hiába igyekszik letörölni a szomorkodók könnyeit, lelkében folyton felzakog az irántuk való mély részvét, mert hisz: „az emberek mind oly szegények, s nem lesznek soha boldogok!”

Reviczky pozitív gondolatvilága leginkább az *Imádságom* című versből tör elő. Ebben megáldja azokat, akik szívét összetépték, a mindenkitől elűzötteket is, és kéri az irgalom szent angyalát, lakozzék a világos, s a vértanúk jutalma mind az emberekre szálljon:

Jöjjen a békekor, melyet Sok ember síva vár lenn. S én is legyek jobb, s igazabb, Mint voltam eddig. Ámen.

Tóth István dr.

Kozma Ferenc